

ways to improve the efficiency and effectiveness of aesthetic self-education in terms of teaching and educational process of pedagogical University.

Key words: aesthetic self-education, experimental diagnostics, levels of formation of components

Стаття надійшла до редакції 01.03.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р

УДК 373.015.31:17.022.1:784.1(477) «199/200»

Ю. С. Закусіло

**РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОГО
ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ
(КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Розбудова суверенної, демократичної, правової держави вимагає використання заходів, спрямованих на розвиток у громадян духовності, виховання патріотизму та поваги до історичної спадщини українського народу, впровадження у суспільну свідомість співвітчизників загальнолюдських моральних цінностей. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є пошук засобів формування морально-естетичної культури молодого покоління України [2, с.56].

Основний Закон нашої держави – Конституція України гарантує вільний і всебічний розвиток особистості кожного громадянина, а в Законах України «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про позашкільну освіту» (2004 р.), «Концепції загальної середньої освіти» (12-річна школа) (2001 р.), Національній Доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.) підкреслюється, що основні завдання дошкільної та шкільної освіти полягають у її спрямованості на: всебічний гармонійний розвиток дитини як особистості та найвищої суспільної цінності; створення умов для творчої самореалізації особистості кожної дитини у навчально-виховному процесі.

Вихід української освіти на якісно новий рівень визначив сучасні ідеали виховання, які мають стати основою відтворення морально-духовного потенціалу нації. Один із головних напрямів такого відтворення вбачається у конструюванні виховного процесу, складові якого були б спроможні допомогти молодому поколінню успішно інтегрувати, з одного боку, національний досвід і традиції, що передаються йому у спадок від батьків, старшого покоління, а з іншого, - загалом новітні інформаційні, поведінкові та когнітивні схеми, які надходять від інших етнокультурних та цивілізаційних спільнот. З огляду на це пріоритетного значення набуває

всебічний розвиток людини, виховання духовних цінностей як важливих чинників становлення особистості.

Одним зі шляхів вирішення цих питань є опанування історико-педагогічного досвіду, в якому зосереджено досягнення вітчизняної педагогічної науки та національно-культурні традиції українського народу. Хорове мистецтво – це втілена у звукові краса людської душі, жива скарбниця духовно-моральних та естетичних ідеалів народу. Протягом століть воно було провідником високого складу почуттів та думок і мало величезний виховний потенціал у формуванні морально-естетичної культури молодого покоління українців [4].

Спів – найбільш популярна форма музично-творчої дитячої діяльності в нашій країні, яка сприяє загальному і музично-естетичному розвитку дітей, розвитку співочої культури, формуванню духовного світу дитячої особистості. Саме спів надає дітям можливість брати активну участь у виконавському процесі, розвиває музичні здібності та виховує музичну культуру дитячої особистості. Різноманітні питання розвитку співочого голосу дітей, змісту вокально-хорової діяльності школярів в умовах сучасної школи розглядалися у працях відомих педагогів-музикантів: Л. Абелян, Л. Жарової, А. Менабені, Г. Струве, Г. Перештейльнас, А. Пономарьової, В. Попова, В. Соколова, В. Сафонової, Г. Урбанович, В. Іонової, І. Зеленецької, Т. Овчиннікової.

Разом з тим у сучасному молодіжному середовищі спостерігається негативне ставлення до хорового мистецтва, однобічне уявлення про хор як примітивне і колективно-усереднювальне явище.

Доведено, що провідна роль дитячого хорового мистецтва у формуванні морально-естетичної культури учнівської молоді була зумовлена наявністю в ньому різноманітних засобів (хорові твори різних стилів і жанрів, репертуарні збірки та методичні посібники для занять хоровим співом, музично-педагогічні видання, хоровий спів, концертно-хорова практика), а також посилювалася його демократичністю, багатofункціональністю, гнучкістю в утворенні різних форм співацьких колективів, синтетичною та колективною природою хорового співу, глибоким емоційним впливом на особистість, глибинними національно-культурними традиціями та центральним місцем у музичній культурі українського народу.

Виявлено, що на формування морально-естетичної культури молоді засобами хорового співу впливали розвиток професійного та аматорського хорового руху; виникнення численних хорових товариств і поширення їх музично-просвітницької діяльності; організація вокально-хорової освіти; критичне ставлення музично-педагогічної громадськості до негативних явищ у постановці хорової справи в освітніх організаціях (нерозуміння з боку урядових установ виховного значення хорового мистецтва, низький професійний рівень та соціальний статус викладача співу, недостатнє методичне забезпечення навчального процесу); заходи урядових установ, спрямовані на

покращення викладання хорового співу та організацію учнівських хорових колективів (обов'язкове викладання хорового співу в усіх навчальних закладах, організація музично-педагогічної освіти, видання методичних та репертуарних збірок, надання дипломованому викладачеві співів рівних прав з викладачами інших предметів) [5, с.98].

На думку М. Осенева та В. Самаріна, мета хорового співу – сприяти творчій самореалізації учнів засобами виконавства.

Ці питання сьогодні перебувають у стані активного опрацювання. Однак усе ще відсутні цілісні системи використання хорового мистецтва як дієвого чинника формування в учнів морально-духовних цінностей; не розкрита технологія виховання й розвитку цього особистісного утворення через творчу діяльність в умовах хорового колективу.

Україна завжди була співочою державою, а хоровий спів поставав найбільш доступним видом дитячої музичної творчості. На жаль, останнім часом популярність хорового співу знижена, дитячі хорові колективи стають рідкістю, в музично-педагогічному суспільстві виникає тривога у зв'язку з тим, що традиція виховання дітей хоровою творчістю може відійти у минуле. Відродження традицій дитячого хорового співу школярів у загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладах в аспекті музично-естетичного виховання постає важливою та актуальною проблемою на початку XXI століття.

У вітчизняній науці проблема розвитку особистості стоїть поряд з проблемою виховання і навчання, які сприяють гармонійному та всебічному удосконаленню особистості. Естетичне виховання веде за собою естетичний розвиток, в процесі якого формуються духовні потреби, емоційно-естетичне ставлення до дійсності, до мистецтва, формуються поняття краси, розвиваються творчі здібності.

Проблема творчого розвитку особистості ніколи не втрачала своєї актуальності. Вона була предметом дослідження таких філософів, педагогів, психологів як Б. Г. Ананьєв, В. І. Андрєєв, М. О. Бердяєв, В. А. Кан-Калік, О. М. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, С. Л. Рубінштейн, О. Я. Савченко та ін. Система здібностей в структурі творчої особистості вивчалася Л. С. Виготським, В. М. Дружиніним, В. В. Кліменко, В. О. Моляко та ін. Сутність творчості як специфічного виду діяльності розглядалася в роботах М. Воллаха, Дж. Гілфорда, В. В. Давидова, Л. М. Когана, О. В. Кочерги, О. М. Матюшкіна, Я. О. Пономарева. Формування творчої особистості учнів на різних етапах їх навчання аналізувалися в роботах І. П. Волкова, В. Н. Козленко, О. Я. Савченко, С. О. Сисоевої, М. П. Лещенко, Л. О. Хомич, та ін.

Лише творча особистість спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожної людини можливостями використання свого

творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань як загальноосвітніх, так і позашкільних закладів [3, с.34].

Дитяче хорове виконавство України, яке представлене сьогодні яскравою національною хоровою школою, акумулювало в собі органічний синтез національних пісенних традицій зі здобутками європейської практики дитячого хорового співу.

Визначення національної специфіки дитячого хорового виконавства нерозривно пов'язане із вивченням етнорегіональних пісенних традицій (манера звукоутворення, темброве забарвлення вокального звуку, музичні діалекти), формування яких відбувалося протягом тривалого історичного періоду під впливом багатьох чинників.

Розглянемо найяскравіші дитячі хорові колективи України сьогодення, які зробили свій значний внесок у розвиток дитячого хорового мистецтва нашої країни.

Одними найяскравішими представниками дитячого хорового мистецтва в Україні у кінці ХХ на початку ХХІ століття є «Щедрик», «Сонечко», «Антем», «Подільські солов'ї», «Дитячий хор Молодогвардійської дитячої школи мистецтв», Луганський молодший і старший хор «Камертон» музичної школи естетичного виховання № 6.

Але на жаль, доводиться констатувати той факт, що останнім часом музично-художньому (естетичному) вихованню дітей у школі не приділяється належної уваги, намітилися тенденції до погіршення процесу виховання засобами мистецтва взагалі. Тому знижується рівень загальної культури, у школярів не розвивається художній смак, естетичні ідеали. Дітям стає все складніше реалізувати себе у творчості, накопичувати той необхідний запас інформації і вражень, що так необхідний для розвитку особистості. Проблема виховання школярів засобами мистецтва є предметом дискусій в педагогічних колективах шкіл нашого міста. В Луганську періодично проводяться міські науково-практичні конференції «Виховання духовної культури школярів засобами мистецтва», розглядалася проблема виховання емоційної культури школярів засобами вокально-хорової музики. Проблема вокально-хорової музики стає все більш актуальною.

В Україні у ХХІ-му столітті продовжується робота з розвитку хорової культури школярів, тому можна стверджувати, що практично в кожному місці працюють талановиті педагоги, які створюють дитячі хори і проводять безцінну роботу.

Таким чином, можемо накреслити перспективи реалізації позитивного вітчизняного досвіду з формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва в сучасних умовах: створення в означених закладах освіти аматорської хорової мережі для відродження традицій вітчизняної вокально-хорової культури, організація культурно-просвітницької та благодійної діяльності з активним залученням до неї учнівської молоді, застосування досвіду професійної підготовки вчителів співу минулого,

в підготовці майбутніх вчителів музики в сучасній практиці вищої та середньої освіти.

Список використаної літератури

- 1. Беземчук Л.** Творчий розвиток школярів засобами музичного мистецтва // Мистецтво та освіта. – 2001 – №1. – С. 43 – 45.
- 2. Васильєва О. В.** Формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва на Слобожанщині (кінець XIX – поч. XX століття) : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2006. – 24 с.
- 3. Климчик Т. В.** Формування моральних цінностей старшокласників в умовах дитячого хорового колективу // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти. Формування парадигми самосвідомості у психологічній науці: Зб. наук. пр. Наукові записки РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2004. – Вип. 30. – С. 78 – 80.
- 4. Мінгазова Л. П.** Розвиток творчої спрямованості особистості учасника студентського самодіяльного вокально-хорового колективу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 [Електронний ресурс]. – Казань, 2006 . - Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/161336.html>
- 5. Ничкало Н.** Мистецтво розвитку особистості / за ред. Ничкало Н. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.

Закусило Ю. С. Розвиток морально-естетичної культури учнівської молоді засобами дитячого хорового мистецтва в Україні (кінець XX – початок XXI століття)

У статті вперше в історичному аспекті цілісно досліджена проблема формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва в Україні в кінці XIX - початку XX століття. Автор підкреслює значення хорового виховання в процесі формування цілісної особистості підростаючого покоління.

Ключові слова: хор, морально-естетична культура, учнівська молодь, засоби хорового мистецтва .

Закусило Ю. С. Развитие морально-эстетической культуры ученической молодежи средствами детского хорового искусства в Украине (конец XIX – начало XX века)

В статье впервые в историческом аспекте целостно исследована проблема формирования морально-эстетической культуры ученической молодежи средствами хорового искусства в Украине в конце XIX – начале XX века. Автор подчеркивает значение хорового воспитания в процессе формирования целостной личности подрастающего поколения.

Ключевые слова: хор, морально-эстетическая культура, ученическая молодежь, средства хорового искусства.

Zakusylo J. S. Students' moral and aesthetic culture formation by means of child' choir singing in Ukraine (the end of the XIXth – the beginning of the XXth century)

This article was first in the historical aspect of the problem holistically investigated the formation of moral and aesthetic culture by means of Student choral art in Ukraine in late XIX - early XX century. The author stresses the importance of choral education in the process of forming a coherent identity young generation.

Key words: chorus, moral and aesthetic culture, students, funds of choral arts.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р.

УДК 371.13:784

В. К. Золкин

**ГОРТАНЬ ЯК ГОЛОВНИЙ АСПЕКТ
У ЗВУКОУТВОРЕННІ ТА ІНТОНУВАННІ**

Ми добре розуміємо, що головну роль у методиці постановки голосу відіграє саме гортань. Першим з російських вокалістів, який звернув увагу на роль гортані при опорі звуку, був Л. Д. Работнов. На жаль, більшість педагогів сучасності не звертають увагу учнів на роботу гортані, вважаючи, що лише згадування про гортань викликає голосовий звук. Але таке міркування педагогів є цілковито несправедливим, адже без правильної роботи гортані та голосових зв'язок не здійснюється в певній мірі опора звуку.

Великої уваги гортані як основному й головному аспекту у звукоутворенні приділяло багато видатних педагогів-вокалістів, таких як: Л. Д. Работнов, В. А. Багадуров, Ф. Ф. Заседателєв, Ю. П. Фролов, А. Музехольд, П. І. Тихонов та інші.

Мета – максимально наблизити методику і знання з постановки голосу до повної розуміння студентів-вокалістів.

Загальновідомо, що властивості голосу, тобто його сила, висота і тембр, відтворюються голосовими зв'язками, причому усі інші частини голосового апарату у своїй діяльності пристосовуються до голосового режиму основного джерела звуку – гортані.

Гортань як центр периферії знаходиться на межі між автоматичною (гладкою) мускулатурою та довільною (артикуляційною). Саме ця близькість (просторова і функціональна) робить гортань